

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальної і прикладної психології

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **«Особливості внутрішньоособистісних конфліктів у підлітків з неповних сімей з різним типом материнського виховання: гендерний аспект»**

«Features of the intra personal conflict at teenagers from incomplete family with different type of maternal education: gender aspect»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 053 Психологія 05 Соціальні та пове-
дінкові науки

Гусакова Карина Віталіївна

Керівник: к. психол. н., доц. психології Коваль Г.ІІІ.

Рецензент: к. психол. н., доц. психології Бринза І. В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

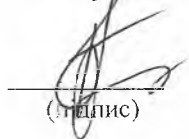
№ 3 від 15.11.2018 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол № 80 від 18.10.2018 р.

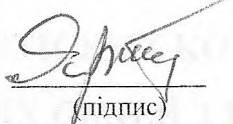
Оцінка добре 1 0 1 05
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Завідувач кафедри

(підпис)

Подшивалкіна В.І.

Голова ЕК

(підпис)

Якупов В.А.

Ш/к 807013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕНДЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ ОСНОВНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ У ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ З РІЗНИМ ТИПОМ МАТЕРИНСЬКОГО ВИХОВАННЯ.....	9
1.1. Проблема феномена «внутрішньоособистісного конфлікту» у вітчизняній та зарубіжній психології.....	9
1.2. Особливості підліткового віку як тригера конфліктів різної етіології: гендерний аспект.....	13
1.3. Поняття «сім'я» в психологічній науці та види материнського виховання в ній.....	21
1.4. Гендерні особливості виникнення внутрішньо- особистісного конфлікту у підлітків з неповних сімей.....	28
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	34
2.1. Організація емпіричного дослідження.....	34
2.2. Методи та методики емпіричного дослідження.....	37
Висновки до другого розділу.....	43
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ З РІЗНИМ ТИПОМ МАТЕРИНСЬКОГО ВИХОВАННЯ:ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ.....	45
3.1. Гендерний аспект індивідуально-психологічних особливостей підлітків з неповних сімей.....	45
3.2. Гендерний аспект особливостей міжособистісних	

стосунків у сім'ї і типів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.....	60
3.3. Гендерний аспект взаємозв'язку внутрішньо-особистісних конфліктів і різних типів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.....	72
Висновки до третього розділу.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна Україна переживає один з найбільш важливих і складних моментів в історії свого розвитку. В період гострої економічної і політичної криз, обумовлених початком трансформаційних процесів, статистика щодо кількості розлучень демонструє різке збільшення кількості неповних сімей, де дитину традиційно виховує мати.

За 15 років в Україні в 22 рази зросла кількість матерів-одиначок. Ростуть і показники розлучень в Україні. Наприклад, в 2016 році, в порівнянні з 2015 роком, число розлучень зросло на 1,2 тисячі (35,46 тис. В 2016 році проти 34,2 тис. у 2015 році).

Кожна п'ята дитина в Україні народжується поза шлюбом. Більш того, 10% укладених шлюбів розривають протягом першого року і лише одна з трьох пар не розлучається. У 90% випадків діти залишаються жити з матір'ю.

Зростання кількості неповних сімей, також, безпосередньо пов'язане з конфліктом на Донбасі, який призводить до втрат людських життів. Як правило, це чоловіки до 45-50 років, багато з яких мали сім'ї.

Відсутність батька залишає негативний відбиток як на майбутнє дівчинки, так і хлопчика. Хлопчики наслідують від батька чоловічу поведінку. Відсутність батька формує однобоке уявлення про світ. Дитина не розуміє і не відчуває світ чоловіків і особливо у хлопчиків страждає самоідентифікація. Дівчата в свою ж чергу наслідують поведінку своїх матерів. А ось чоловіче виховання важливо для них не менш ніж для хлопчика, так як тато зрощує її самооцінку і її погляд на чоловіків в майбутньому.

Ці факти визначають зростання інтересу дослідників до проблем стилю материнського виховання в неповних сім'ях. Особливу увагу, безумовно,

заслуговує підлітковий вік, що часто протікає в конфліктах підлітка зі своїм внутрішнім світом.

Вивчення внутрішньо-особистісного конфлікту починається філософами з кінця XIX століття. В психології накопиченням значних теоретичних та емпіричних матеріалів стало XX століття.

Дослідженням цього питання займалися такі автори, як А. Адлер, А. Анцупов, Л. Божович, Ф. Василюк, Л. Виготський, Дж. Келлі, А. Леонт'єв, А. Маслоу, В. Мерлін, В. М'ясищев, К. Роджерс, Б. Скіннер, В. Столін, Т. Титаренко, Л. Фестінгер, В. Франкл, З. Фрейд, К. Хорні, А. Шипілов, К. Юнг, Ю. Юрлов та ін.

Підлітку, що переживає один з найскладніших і гострих вікових криз, в більшій мірі властивий внутрішньо-особистісний конфлікт, який в свою чергу може призводити до міжособистісного конфлікту та різним видам девіантної поведінки. Проблеми міжособистісних конфліктів досліджували (О. Гомиранова, О. Горбунова, Р. Дороган, Г. Кошонько, В. Петрова, Є. Рогова, З. Сіражетдінова, Н. Степанова та ін.).

Питання неповної сім'ї, її специфіка, основні проблеми та види психологічної допомоги перебували у центрі уваги багатьох видатних і відомих психологів (А. Адлера, Е. Берна, М. Боуена, Л. Виготського, Д. Видри, К. Вітакера, Д. Віткіна, Е. Еріксона, М. Ламб, У. Огборн, Ф. Педерсона, В. Сатир, Г. Фігдора, З. Фрейда, К. Хорні, К. Юнга та ін.).

Їх дослідження стали теоретичною й методологічною базою фундаментальних і прикладних розробок проблематики сім'ї у вітчизняній психології, здійснених О. Бондарчуком, Ю. Борисенком, В. Дружиніним, Є. Ейдемільлером, О. Захаровим, Д. Ісаєвим, І. Коном, Г. Костюком, Т. Титаренко, В. Целуйком, Н. Чепелевою та ін.. Чимало робіт присвячено проблемам внутрішньо-особистісних конфліктів у підлітків (Н. Гришина, А. Новгородцева, О. Шемякина та ін.).

Як свідчить аналіз теоретичних джерел, у вітчизняній та зарубіжній психології недостатня увага приділяється розробці ефективних методів

взаємодії психолога і підлітка як клієнта з проблемами внутрішньо-особистісних конфліктів, обумовлених різними типами материнського виховання. Гендерний підхід до зазначеної проблеми є інструментом тонкої диференціації для розробки особливих методів консультування, діагностики та корекція внутрішньоособистісних конфліктів у підлітків. Але дослідження внутрішньоособистісних конфліктів підлітків, обумовлених різними типами материнського виховання з точки зору гендерного підходу практично відсутні.

Таким чином, актуальність теми обумовлена недостатньою розробленістю накопичених теоретичних даних та практичною необхідністю в сучасних практичних дослідженнях про саме гендерний аспект внутрішньо особистісних конфліктів підліткового віку, обумовлених різними типами материнського виховання.

Мета дослідження. Дослідити гендерний аспект особливостей внутрішньо особистісних конфліктів у підлітків з неповних сімей з різним типом материнського виховання.

Завдання:

1. Надати теоретичний аналіз основних уявлень про внутрішньо-особистісний конфлікт у підлітків з неповних сімей з різним типом материнського виховання.

2. Дослідити гендерний аспект індивідуально-психологічних особливостей підлітків з неповних сімей.

3. Дослідити гендерний аспект особливостей міжособистісних стосунків у сім'ї і типів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.

4. Проаналізувати гендерний аспект взаємозв'язку внутрішньо-особистісних конфліктів і різних типів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.

Об'єкт дослідження: підлітки з неповних сімей.

Предмет дослідження: гендерні особливості внутрішньо-особистісного конфлікту у підлітків з неповної сім'ї з різним типом материнського виховання.

Методи дослідження:

1. Теоретико-методологічний аналіз та синтез літературних джерел з проблеми дослідження.

2. Метод психолого–діагностичного дослідження з використанням конкретних методик: тест Р. Бернса и С. Коуфмана “Кінетичний малюнок родини”; методика «Підлітки про батьків»; методика «Незакінчені речення»; комплекс методик «Діагностика внутрішньо-особистісного конфлікта» Є. Фанталової.

3. Метод статистичної обробки отриманих даних (ibm spss statistics 25), кореляційний аналіз та графічне подання результатів.

База дослідження. Коледж економіки та соціальної роботи Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Вибірку склали 60 підлітків коледжу економіки та соціальної роботи, з яких 30 дівчат та 30 хлопців, віком 15-17 років. Дослідження состояло з трьох етапів:

- підготовчий етап, на якому вивчалася науково психологічна література щодо гендерних особливостей внутрішньо особистісних конфліктів у підлітків з неповних сімей з різним типом материнського виховання, підібрано методи та методики для проведення дослідження;

- етап проведення психодіагностичного дослідження, на якому пред'являлась випробуваному сформований на першому етапі комплекс методик у заздалегідь установленій послідовності;

- на останньому етапі відбувалася підготовка висновку по його результатах: кількісна і якісна обробка отриманих даних за допомогою методів математичної статистики, інтерпретація отриманих результатів та формування загальних висновків.

Практична цінність дослідження. Практична значущість дослідницької роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані психологами в роботі по корекції внутрішньо-особистісних конфліктів підлітків з урахуванням гендерної специфіки.

Апробація роботи. Результати дослідження були викладені та обговорювались на студентській конференції ОНУ ім. І.І. Мечникова 26.04.2018 року та на засіданні Секції психології у Одеському домі вчених 06.12.18.

Структура і об'єм роботи. Загальний об'єм роботи 91 сторінка, з яких основного тексту 84 сторінки. Робота містить вступ, 3 розділи, 20 таблиць, 5 діаграм, висновки до розділів, загальний висновок. Список використаних першоджерел складає 71 літературне джерело.

ВИСНОВКИ

Результати теоретико-методологічного аналізу гендерного аспекту основних уявлень про внутрішньоособистісні конфлікти у підлітків з неповних сімей з різним типом материнського виховання дали змогу сформулювати наступні висновки.

1. На основі теоретичного узагальнення досліджень про внутрішньо-особистісний конфлікт у підлітків, як хлопчиків так, і дівчат з неповних сімей з різним типом материнського виховання було з'ясовано, що проблема феномена «внутрішньо-особистісного конфлікту» у вітчизняній та зарубіжній психології являє собою важливу проблему, бо відбувається суперечність між внутрішніми життєвими сформуваннями особистості, її діяльністю та соціальними нормами. З оціночної точки зору внутрішньоособистісний конфлікт можна уявити як боротьбу двох позитивних чи двох негативних тенденцій або як боротьбу позитивної і негативної тенденції у психіці одного суб'єкту. Внутрішньоособистісний конфлікт найбільш актуальний в умовах зміни, життєвих цінностей, норм та стереотипів, котрі були основою життєвого шляху та вибору особистості.

Аналіз теоретичного підґрунтя дослідження підліткового віку в сучасній психологічній літературі дозволяє оцінити його як один з критичних періодів розвитку. Він пов'язаний з кардинальними перетвореннями у сфері свідомості, діяльності, системі взаємостосунків індивіда. Протест і непокоря підлітка є засобом, за допомогою якого він хоче досягти зміни типу стосунків з дорослими. Почуття дорослості, претензії підлітка на нові права поширюються на всю сферу стосунків з дорослими, що чітко проявляється в причинах конфліктів з ними.

Дівчата реагують на події життя, фільми, розповіді більш емоційно, ніж хлопчики. Саме в підлітковому віці гендерні відмінності стають найбільш яскравими і відчутними. Це пояснюється тим, що в цьому віці відбувається статеве дозрівання, усвідомлення і прийняття статевої ролі, формується

позиція власного «Я», світогляд, закладаються і формуються важливі якості і риси особистості для подальшого життя

Визначення понять «сім'я» та материнського виховання в психологічній науці встановило, що традиційна сім'я — соціальна група, яка складається з людей, які зазвичай перебувають у шлюбі, їхніх дітей та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів, і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей. Серед численних видів сімей для дослідження має значення неповна материнська сім'я. У психолого-педагогічній літературі існує багато різних підходів до класифікації стилів материнського виховання, однак найчастіше застосовується такі: авторитарний, демократичний, ліберальний, потуральний стилі.

Проаналізовані наукові дослідження засвідчують, що хлопці, що виросли без батька, є більш агресивними, менш контактними, неохочі визнавати авторитет жінки, раніше починають статеве життя, схильні до часткої зміни партнерів в силу нездатності до стійких стосунків з особами протилежної статі, мають труднощі із статевою ідентифікацією та пошуком власної ідентичності. Дівчата, що виросли без батька, мають викривлені уявлення про шлюб, сімейні відносини та чоловіків, мають проблеми із встановленням контактів з представниками протилежної статі, схильні до раннього статевого життя та нерозбірливі у виборі статевого і шлюбного партнерів.

2. Дослідження гендерного аспекту індивідуально-психологічних особливостей підлітків з неповних сімей демонструє, що за комплексом методик «Діагностика внутрішньо – особистісного конфлікту» Є. Фанталової було визначено, що 37% хлопців та 53% дівчат перебувають у стані слабо вираженого внутрішньоособистісного конфлікту, 17% хлопців та 20% дівчат оцінили свій стан як стан відсутнього конфлікту, та 46% хлопців та 27% дівчат визначили свій стан як стан підвищеного рівня внутрішньої

конфліктності. Отже, дівчата переважно визначають свій стан як стан слабо вираженого дискомфорту, а хлопці – як стан вираженого дискомфорту.

3. В ході емпіричного дослідження проаналізовано гендерний аспект особливостей міжособистісних стосунків у сім'ї і типів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.

За методикою «Підлітки про батьків» було встановлено, що переважно хлопці з виборки переважно характеризують стиль виховання своїх матерів як автономний – 43%, а дівчата характеризують стиль виховання своїх матерів як директивний – 40%.

Методика «Незакінчені речення» вказала на те, що позиція підлітків у взаємодії з матір'ю залежить від характеру переживання ними внутрішньо-сімейних стосунків. Хлопці характеризують свої відносини з матір'ю як негативні або байдужі, вказуючи на те, що вони не знаходять спільної мови (27%) або стверджують про різність між ними (17%), але з вибірки є такі, що відмічають стосунки як сімейні (23%). Дівчата в свою чергу поділяються на 2 групи: ті, які відмічають стосунки з матір'ю як близькі (23%) та ті, які вказують, що вони зовсім різні (27%), крім того деякі з дівчат також відзначають, що не в змозі знайти спільну мову із мамою (20%). Група хлопців чітко відзначає, що їх сім'я неповна (34%), ставлення до сім'ї переважно позитивне, тому що сім'я відзначається хлопцями як найкраща (23%), забезпечена (13%) та дружна (10%). Дівчата характеризують свою сім'ю як «найкращу» (27%) та «розділену» (27%), крім цього вони відзначають її як дружню (23%).

Методика «Кінетичний малюнок родини» дала свідчення про те, що з 60 сімей до середнього рівня дитячо-батьківських відносин відносяться 20 сімей з підлітком-хлопцем (67%) та 17 сімей з підлітком-дівчиною (57%), цей рівень свідчить про порушення внутрішньосімейних контактів, відчуття дитиною самотності в сім'ї через незадовільний рівень реалізації батьком виховної функції після розлучення та відсутність уваги матері через роботу

або влаштування власного життя. Низький рівень дитячо-батьківських відносин складають 23% сімей з підлітками-хлопцями та 17% з підлітками-дівчатами, який характеризується заниженням самооцінки, відчуттям повної відчуженості з боку батьків, страх перед покаранням або «зривом» матері на дитині. До високого рівня дитячо-батьківських відносин відносяться 10% сімей з підлітками-хлопцями та 27% сімей з підлітками-дівчатами, він характеризується присутністю та активною роллю батька в житті дитини навіть після розлучення.

4. На основі кореляційного аналізу встановлено особливості гендерного аспекту взаємозв'язку внутрішньо-особистісних конфліктів і різних типів материнського виховання у підлітків з неповних сімей.

Проаналізувавши отримані дані кореляційного аналізу, можна зробити висновок про наявність зв'язку між стилем материнського виховання та внутрішньо-особистісним конфліктом підлітків з неповних сімей. Негативні стилі виховання забезпечують виражений внутрішньо-особистісний конфлікт у підлітка, а позитивні – зниження або його відсутність.

Дослідження гендерних особливостей жіночої та чоловічої вибірок, показали, що основою для виникнення внутрішньо-особистісних конфліктів є однакові стилі виховання, що вказує на схожість вибірок. Зазначимо, що основу для виникнення внутрішньо-особистісних конфліктів в обох вибірках складають такі стилі виховання як непослідовність, ворожість та директивність, а забезпечують їх профілактику автономність та позитивний інтерес.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні гендерного аспекту основних уявлень про внутрішньоособистісні конфлікти у підлітків з неповних сімей з різним типом батьківського виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. / А. Адлер. – М.: Прогресс, 1995. – 296 с.
1. Аскевис–Леерпе Ф. Психологія: короткий курс. / Ф. Аскевис–Леерпе. – М.: АСТ:Астрель, 2009. – 155 с.
2. Берн Ш. Гендерная психология. / Ш. Берн. – СПб.: Прайм–Евроник, 2010. – 320 с.
3. Бернс Р. Розвиток Я – концепції, й виховання. / Р. Бернс. – М.: Прогрес, 2009. – 420 с.
4. Болдуин Дж. Духовное развитие детского индивидуума и человеческого рода. / Дж. Болдуин. – М. : Либроком, 2014. – 240 с.
5. Васютинський В.О. Особливості статевого самовизначення хлопчиків–підлітків з неповних сімей : дис. канд. психол. наук: 19.00.07. / В.О. Васютинський. – К. Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 1992. – 122 с.
6. Вишнякова Н.Ф. Конфліктологія. / Н.Ф. Вишнякова. – М.: Академія, 2002. – 318 с.
7. Власенко І.А. Проблема внутрішньо–особистісного конфлікту в контексті психологічних досліджень особистості. / І.А. Власенко. – Чернівці: Чернівецький нац. ун–т, 2014. – 392 с.
8. Гендерна політика очима української молоді: матеріали підсумкової конференції XI Регіонального конкурсу молодих вчених. / за заг. ред.: Н.В. Бібік, Г.Г. Фесенко. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2018. – 294 с.
9. Гендерні дослідження: прикладні аспекти: монографія. / [В.П. Кравець, Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді та ін.]; за наук. ред. В.П. Кравця. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 448 с.
10. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. / С.М. Емельянов. – СПб.: Питер, 2013. – 624 с.

11. Женские и гендерные исследования: авторские программы курсов: Учебно–методическое пособие. / В. Успенская. – Тверь: ТГУ, 2011. – 82 с.
12. Журавльова Л.П. Емпатійні переживання юнацтва, що виховується в повних та неповних сім'ях. / Л.П. Журавльова, А.І. Литвинчук, Т.В. Можаровська. // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі. – К.: Видавничий дім "Гельветика", 2017. – т.3. – С. 457-458.
13. Загальна психологія: Навчальний посібник / О. Скрипченко, Л. Волинська, З. Огороднійчук, Т. Зелінська, Т. Лисянська, Н. Співак, Н. Зубалій, І. Булах, О. Артемчук, Л. Зінченко, В. Власенко, О. Ільїн, Н. Абрамян, О. Гоголь. – К.: АПН, 2012. – 464 с.
14. Здравомыслова Е. Социальная конструкция гендера и гендерная система. / Е. Здравомыслова, А. Темкина. – М.: Наука, 2009. – 248 с.
15. Иващенко А.В. Я–концепция личности в отечественной психологии. / А.В. Иващенко, В.С. Агапов, И.В. Барышникова. – М.: МГСА, 2010. – 154 с.
16. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2011. – 286 с.
17. Іванов Д.І. Психологічний аналіз системи дитячо–батьківських стосунків у парадигмі глибинної психології: дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Д.І. Іванов. – Одеса: Південноукраїнський держ. пед. ун–т ім. К.Д. Ушинського, 2014. – 161 с.
18. Ільїн Є.П. Диференціальна психофізіологія чоловіки і жінки. / Є.П. Ільїн. – СПб.: Пітер, 2012. – 372 с.
19. Каждая шестая семья в Украине – неполная [Электронный ресурс] // Фокус.уа. – Режим доступа : <http://focus.ua/society/118641/>.
20. Карелін А.А. Велика енциклопедія психологічних тестів. / А.А. Карелін. – М.: Вид–во «Ексмо», 2012. – 416 с.
21. Кац М.Н. Современная украинская семья : кризис или модернизация? [Электронный ресурс] / М.Н. Кац // Вопросы духовной

культуры.Философские науки. – Режим доступа: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/65029/37-ac.pdf?sequence=1>).

22. Коваль А.Ш. Субъективный шаг времени как один из факторов делинквентного поведения: дис...канд. психол. наук по специальности 19.00.06. / А.Ш. Коваль. – Одесса: Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова, 2013. – 200 с.

23. Коваль А.Ш. Основні новоутворення підліткового віку та психічна нестабільність як його неминучий атрибут. / А.Ш. Коваль. // Вісник Одеського національного університету. - 2009. - Т. 14. - Випуск 6. - С. 47–53.

24. Котлова Л.О. Гендерні особливості конфліктних форм поведінки в підлітковому та юнацькому віці / Л.О.Котлова // Педагогічна освіта: Теорія і практика.Психологія.Педагогіка: зб.наук.пр. – К.: Київ.ун-т ім.. Б.Грінченка, 2013. – № 19. – С.95 – 99.

25. Котова И.Б. Общая психология: Учебное пособие. / И.Б. Котова, О. С. Канаркевич. – М.: Дашков и К, 2013. – 480 с.

26. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев. – М.: Наука, 2015. – 320 с.

27. Личко А.Е. Подростковая психотерапия. / А.Е. Личко. – Л.:Медицина, 2014. – 416 с.

28. Лопухова О.Г. Внутриличностный гендерный ролевой конфликт: системный подход к проблеме / О.Г. Лопухова // Современные исследования социальных проблем. – 2010. – № 4(4). – С.113-119.

29. Лурия А.Р. Экспериментальные конфликты у человека / А.Р. Лурия. – М.: Когито–Центр, 2012. – 288 с.

30. Лялюк Г.М. Особливості формування ціннісних орієнтацій депривованих підлітків / Г.М. Лялюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. – 2012. – Вип. 2(2). – С. 206-212.

31. Макарова И.В. Общая психология: Краткий курс лекцій. / И.В. Макарова. – М.: Юрайт, 2013. – 182 с.
32. Маклаков А.Г. Общая психология: Учебник для вузов. / А.Г. Маклаков. – СПб.: Питер, 2013. – 583 с.
33. Максимова Н.Ю. Особенности личностных отношений трудновоспитуемых подростков. Дис. на соиск. уч. степени канд. психол. наук. / Н.Ю. Максимова. – Киев: МАУП, 2014. – 171 с.
34. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб.: Евразия, 2008. – 352 с.
35. Мацко Л.А. Основи психології та педагогіки: навч. посібник для студентів заочної форми навчання. / Л.А. Мацко, М.Д. Прищак, В.Ю. Годлевська. – Вінниця: ВНТУ, 2013. – 158 с.
36. Мерлин В.С. Проблемы экспериментальной психологии личности. / В.С. Мерлин. – Пермь: Пермский пед. ин-т, 2008. – 253 с.
37. Мещерякова Б.Г. Великий психологічний словник. / Б.Г. Мещерякова, В.П. Зінченко. – М.: Прайм–Евროзнак, 2013. – 672 с.
38. Милграм С. Эксперимент в социальной психологи. / С. Милграм. – СПб.: Питер, 2010. – 336 с.
39. Мимикина А.А. Мать как педагог и ее педагогическое образование: историческая ретроспектива / А.А. Мимикина. – В.:Известия ВГПУ, 2012. – 280 с.
40. Можаровська Т.В. Проблеми ціннісного наповнення екологічної свідомості особистості підліткового віку з неповної сім'ї. / Т.В. Можаровська. // Психологія: реальність і перспективи. – Рівненський державний гуманітарний університет, 2015. – С. 88-94.
41. Мясищев В.Н. Личность и неврозы. / В.Н. Мясищев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1960. – 425 с.
42. Немов Р.С. Психология: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. / Р.С. Немов.– М.: ВЛАДОС, 2012. — 688 с.

43. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. / Н.Н. Обозов. – М.: Основа, 2012. – 195 с.
44. Пампуха Л.О. Чинники внутрішньоособистісних конфліктів у жінок керівників / Л.О. Пампуха. // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С.Костюка АПН України. – 2016, Том 7. – Вип. 4. – С.286 -294.
45. Рамендик Д. М. Общая психология и психологический практикум. / Д.М. Рамендик. – М.: Форум, 2013. – 304 с.
46. Рогов Е.И. Общая психология: Курс лекций. / Е.И. Рогова. – М.: ВЛАДОС, 2009. – 448 с.
47. Родіна Н.В. Статеврольова ідентичність особистості та особливості подолання стресу в ситуаціях загрози самоактуалізації / Н.В. Родіна / Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – № 1. – С.28-32.
48. Русинка І.І. Психологія: навч. посібник. / І.І. Русинка. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
49. Рябая Н.С. Особенности формирования личности ребенка в неполной семье при доминировании материнской модели воспитания: дисс. на соиск степени маг.: 030300.68 / Н.С. Рябая. – М.: Московский городской психолого–педагогический университет, 2015. – 109 с.
50. Самара О.Е. Особенности копинг-стратегий у работников МЧС в связи с гендерной принадлежностью / О.Е. Самара // Медицинская психология. – 2009. – № 2-3. – С. 115-119.
51. Собчик Л.Н. Введение в психологию индивидуальности. / Л.Н. Собчик. – М.: Институт прикладной психологии, 2011. – 227 с.
52. Степанов О.М. Основы психології: навч. Посібник. / О.М. Степанов, М.М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2011. – 520 с.
53. Столяренко Л.Д. Психология: учебное пособие для студентов среднего профессионально образования. / Л.Д. Столяренко. – Ростов н/Д.: Феникс, 2014. – 444 с.

54. Студентський науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (26 квітня 2018 р., м. Ніжин) / За заг. ред. О.В. Лісовця. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – 293 с.

55. Сущенко С.А. Социальная психология: учебник для среднего профессионального образования. / С.А. Сущенко. – Ростов н/Д: Феникс, 2010. – 345 с.

56. Трофімов Ю.Л. Психологія. / Ю.Л. Трофімов. – К.: Либідь, 2012. – 263 с.

57. Удова О.В. Особенности и коррекция взаимоотношений в ситуации принятия–непринятия ребенка родителем: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. / О.В.Удова. – Иркутск: ИГПУ, 2015. – 20 с.

58. Фанталова Е.Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта. / Е.Б. Фанталова. – Самара: Бахрах–М, 2011. – 62 с.

59. Федяєва В.Л. Сімейна педагогіка. / В.Л. Федяєва. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2007. – 580 с.

60. Фірманюк О.П. Гендерні особливості агресивності підлітків як прояву їхніх внутрішньоособистісних конфліктів. / О.П. Фірманюк. – К.: Інститут менеджменту та психології ДВНЗ «УМО» НАПН України, 2017. – 17 с.

61. Франкл В. Человек в поисках смысла. / В. Франкл. – М.: Наука, 1990. – 366 с.

62. Фрейд З. Вступ до психоаналізу. Лекції зі вступу до психоаналізу з повними висновками. / З. Фрейд. – К.: Основи, 1998. – 709 с.

63. Хазова С.А. Пол, гендер и совладание с трудностями / С.А. Хазова // Гендерные основания механизмов и профилактики девиантного поведения личности и малых групп в XXI веке: Материалы международного симпозиума, Кострома, 27-28 октября 2005 г. / Отв. ред. Н.П. Фетискин, А.Л. Журавлев. — М.: Кострома: КГУ им Н.А. Некрасова, 2015. — С. 393-395.

64. Хорни К. Наши внутренние конфликты. Конструктивная теория невроза. / К. Хорни. – СПб.: Лань, 1997. – 240 с.
65. Цимбалюк І. М. Загальна психологія. / І.М. Цимбалюк, О.Ю. Яницька. – К.: Професіонал, 2017. – 304 с.
66. Шапар В.Б. Практична психологія. Інструментарій. / В.Б. Шапар, А.В. Тимченко, В.М. Щвидченко. – Ростов н/Д.: Фенікс, 2010. – 216 с.
67. Щербан Т. Особливості, що зумовлюють емоційне вигорання підлітків у процесі спілкування з дорослими. / Т. Щербан, І. Брецько // Наука і освіта. – 2018. – №1. – 131-138.
68. Щербан Т.Д. Психологічні особливості формування життєстійкості у підлітків з неповних сімей / Т.Д. Щербан // Проблеми сучасної психології. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 586-600.
69. Юрченко І.В. Психологічна характеристика неповної сім'ї. // Збірник наукових праць «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні і прикладні проблеми». / І.В. Юрченко. – Рівне: РДГУ, 2014. – 192 с.
70. Юрченко І.В. Психологічні особливості внутрішньо–сімейних відносин у неповних сім'ях (на матеріалі аналізу методики «Малюнок сім'ї») // Збірник наукових праць «Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні і прикладні проблеми». / І.В. Юрченко. – К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2015. – 691 с.
71. Юрченко І.В. Функціонально неповна сім'я: характерні риси та проблеми // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. / І.В. Юрченко. – Івано–Франківськ: ВЦВ ЦІТ, 2013. – 378 с.